

[innovatieagroennatuur.nl](http://www.innovatieagroennatuur.nl)

Innovatie Agro & Natuur | Circles of life in Uddel

6-8 minutes

“Fantastisch!” Co van Liere knikt bewonderend in de richting van het gebouw achter hem, de eerste ECOFERM Kringloopboerderij. Twee dagen lang staat het bedrijf in Uddel (Gelderland) centraal met een Expertmeeting en een Open Dag. Co is als voormalig Chief Technology Officer bij KEMA een innovator pur sang en geestelijk vader van het [ECOFERM concept](#) van Innovatie Agro & Natuur.

We hebben de afgelopen jaren samen veel meegemaakt. Van het eerste idee, naar een globaal ontwerp en vervolgens naar experimenten en studies om de verschillende onderdelen te optimaliseren: mestraffinage, energieproductie, stalluchtbehandeling en algenkweek. Altijd op zoek naar de beste kennis op dit gebied in Nederland. Het resultaat: een netwerk van deskundigen en een goed onderbouwd [rapport](#).

De zoektocht naar bedrijven voor de implementatie verliep moeizaam. Technologie-ontwikkelaars zagen geen marktkansen

of hadden niet de juiste technologie of het benodigde kapitaal. Er bleken ook geen varkenshouders te vinden voor dit concept. Per toeval kwamen we in 2011 in contact met de rosé-kalverhouder Evert Kroes, die vergevorderde plannen had voor het sluiten van kringlopen in zijn nieuw te bouwen stal. Voor mij was dit een weerzien met een oude liefde; begin jaren tachtig promoveerde ik op de ontwikkeling van groepshuisvesting voor vleeskalveren.

Intussen komt Evert Kroes op ons toegelopen, stralend, met zijn vrouw. Een bijzondere dag, na jaren van voorbereiding, waarin het systeem geleidelijk werd ontwikkeld, de gemeenten en provincie werden gewonnen voor het plan, de vergunningen en financiering geregeld en tenslotte de bouw gerealiseerd. “Zonder de inzet van mijn zonen die in het bedrijf meewerken en de rest van de familie was dit niet gelukt” zegt hij. Zijn diepste motivatie om met dit concept aan de slag te gaan is zijn geloof. “We moeten goed omgaan met de schepping” aldus Kroes. En het is deze zorg voor zijn vak, zijn gezin en zijn omgeving die zo kenmerkend is voor deze ondernemer.

Evert Kroes met zonen in de kas

Tijdens de expertmeeting met circa 80 deelnemers en de 11 kinderen van Kroes met aanhang kreeg hij veel lof toegezwaaid. En de toezegging van de deelnemers dat ze graag blijven meedenken. Zijn zoon Aart sprak hem en zijn vrouw toe en het echtpaar kreeg een reis aangeboden namens alle kinderen. Vader Kroes was zichtbaar aangedaan door dit mooie en onverwachte gebaar. In de middag en avond kwamen ongeveer

200 plaatsgenoten op bezoek, vol respect en bewondering.

Lunch tijdens de expertmeeting

Het is ook een hele prestatie. Zes jaar geleden zou dit gebied een natuurbestemming krijgen en stond de veehouderij op de nominatie om te verdwijnen. LTO was al akkoord, maar Kroes legde zich hier met enkele collega-veehouders niet bij neer. Ze kregen het voor elkaar dat de gemeente akkoord ging met een maximum voor het aantal kalveren in dit gebied. Dat gaf Kroes de mogelijkheid om zijn bedrijven in Elspeet en Uddel op deze locatie samen te voegen. Hierdoor ontstond een megastal met 1600 kalveren, 50 meter breed, 100 meter lang en 15 meter hoog, naast de bestaande stallen met 2000 kalveren.

Een megastal in een natuurgebied? Ja, een duurzame megastal. De verschillende afvalstromen uit de stal (mest, warmte, CO₂, NH₃, waterdamp) worden opnieuw benut in een uitgekiend kringloopsysteem. Mest en urine worden omgezet in energie en voer voor de kalveren. Kroes en algen spelen daarbij een centrale rol. Om ook in de winter te kunnen kweken is een kas gebouwd op het dak van de kalverstal. Naast de stal zijn kroosvijvers aangelegd. Het biogas uit de mest levert voldoende energie om zijn eigen bedrijf en nog eens 140-200 huishoudens van stroom en warmte te voorzien.

Veel interesse voor de kas met eendenkroos

De [video](#) van documentairemaker Piet Hein van der Hoek over ECOFERM draaide continue tijdens de open dag en had veel bekijks. Een bus met Vlamingen kreeg een speciale behandeling: een toelichting door Kees Kroes, een van de zonen. Het was een gezellige drukte op het bedrijf, in de partytent en in de verschillende stands van bedrijven, die onderdelen van de ECOFERM hebben geleverd. Veel oude bekenden uit mijn kalvertijd.

De dochters en schoondochters zorgden samen met de cateraar dat het de meer dan duizend deelnemers niet ontbrak aan heerlijke hapjes van vlees van de kalveren van Kroes en (niet-alcoholische) drankjes. Innovatie Agro & Natuur kreeg veel lof voor de organisatie van de twee dagen. Francien Knorringa en Erna Pieters hebben samen met de familie Kroes veel en goed werk verricht!

Tijdens een officieel moment voerden Paul Blokhuis, wethouder te Apeldoorn en Noud Janssen, bestuurslid van Innovatie Agro & Natuur kroos aan de kalveren en openden daarmee het bedrijf. Kroes kreeg complimenten voor zijn ondernemerschap en doorzettingsvermogen. Janssen is ook hoofdbestuurder bij LTO, de organisatie die destijds akkoord was gegaan met een andere bestemming voor dit gebied. Zo was ook deze cirkel weer rond...

's Avonds kwam Evert Kroes naast me zitten aan een van de grote ronde tafels in de partytent. De video draaide. Hij keek

terug op de dag. “Weet je,” zei hij, “gisteren was hier de buurvrouw, die als enige jarenlang bezwaar had gemaakt tegen de stal. Ze vertelde dat als ze geweten had dat de stal zo zou worden, ze nooit bezwaar had aangetekend!” Dit was de ultieme voldoening voor een ondernemer die jarenlang heeft gestreden om zijn idee voor een duurzame kalverhouderij te verwezenlijken.

Natuurlijk zijn nog verbeteringen mogelijk in het ECOFERM systeem en daarbij zullen we nog enige tijd samen optrekken. Kroes zelf is daar nuchter over: “We zullen veel onverwachte dingen tegenkomen, maar daar zullen we oplossingen voor bedenken”. De kennis die hier wordt ontwikkeld zal met anderen worden gedeeld; het bedrijf krijgt een landelijke voorbeeldfunctie. Hopelijk is daarmee de drempel voor andere ondernemers lager om ook deze stap te zetten!